

AZƏRBAYCAN ÜZÜMÇÜLÜYÜNÜN KEÇMİŞİ VƏ BU GÜNÜ

(əvvəl 8 fevral tarixli sayımızda)

Qarşıda respublikada ümumən, kənd təsərrüfatının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsinin, onun sənayə təməli üzərində intensiv amillər əsasında daha da inkişaf etdirilməsinin ardıcıl surətdə həyata keçirilməsi vəzifəsi dururdu. Bu cəhətdən mövcud üzümlüklərin aqrotexnikasını təkmilləşdirmək, cərgəarası becərmələrdə daha səmərəli texniki vasitələrdən istifadə etmək, məhsuldarlığın yüksəldilməsi üçün qabaqcıl texnologiyaların tətbiq olunması, süfrə üzümü istehsalının 2-3 dəfə artırılması kimi mühüm vəzifələr də qarşıya qoyulmuşdur. Buraya şəhər əhalisinin uzun müddət (ən azı 6-7 ay) təzə süfrə üzümü ilə təmin edilməsi və bu məqsədlə dərin ixtisaslaşdırma yolu ilə Ağ şanı, Qara şanı, Ağ Xəlili, Qara Xəlili, Kardinal, Ağadayı kimi tez, orta və gec yetişən süfrə sortlarının əkin sahəsinin genişləndirilməsi məsələləri də daxil idi.

Sən demə, bütün bunlar SSRİ-nin 80-ci illərdəki rəhbərliyinin xoşuna gəlmirmiş. Elə buna görə də birmənalı demək olar ki, Azərbaycanda üzüm-şərab istehsalının geniş miqyasda ixracı o vaxtkı İttifaq bazarına güclü təsiri bəzi qonşu dövlətlərə sərf eləməirdi və onlarda qısqanclıq yaradırdı. Bunun səbəbi olaraq, 1985-ci ildə keçmiş İttifaq rəhbərliyi tərəfindən "Sərxoşluğu və alkoqolizmi aradan qaldırmaq tədbirləri haqqında" qəbul edilmiş qərarla Azərbaycanda üzümçülük və şərabçılıq sahəsinin inkişafı, demək olar ki, dayandırıldı. Bu qərar başdan-ayağa Azərbaycanın kənd təsərrüfatına qarşı tənqid idi. Həmin qərara əsasən, respublikanın Üzümçülük-Şərabçılıq Komitəsi nəzdində olan 327 ixtisaslaşdırılmış üzümçülük-şərabçılıq sovxozu, 172 emal zavodu, 2 sovxoz texnikum, 2 ilkin emal zavodu, 2 konyak zavodu,

Xanlar Aqrosənaye Kombinatı ləğv edildi. Yüzlərlə hektar üzümlük sahəsi məhv edildi, üzüm sortlarının sahəsi silindi. Respublikaya 100 milyon manatlarla ziyan dəydi.

Hazırda respublikada üzümlüklərin ümumi sahəsi 16,3 min hektara çatdırılmışdır. Keçən il plantasiyalardan 150,9 min tondan artıq üzüm məhsulu tədarük edilmiş və yüksək keyfiyyətli şərablar istehsal olunmuşdur. İndi Azərbaycanda 40-a yaxın üzüm emalı müəssisəsində müxtəlif növ şərablar, konyak materialı və s. istehsal edilir. Şərabçılıq məhsulları bu sahədə tanınmış Fransa, İtaliya, Almaniya, İsveç kimi böyük ölkələrə ixrac edilir.

Bəs bu gün respublika iqtisadiyyatında üzümçülüynün rolu nədən ibarət ola bilər və bu sahəyə önəm verməyə dəyərmə? Əlbəttə, uzun illər bu sahədə çalışan alimlərin səmərəli tədqiqatları və elmi araşdırmaları bu sualı birmənalı cavablandırmağa əsas verir. Üzümçülük sahəsinin bu gün də inkişaf etdirilməsi əhəmiyyətə malikdir. Üzümçülük kənd təsərrüfatında nisbətən yüksək məhsuldarlığa malik olması və istehlak dəyəri cəhətdən faydalı, sənayə emalı və satışı etibarilə daha gəlirli sahə olması ilə fərqlənir.

Üzüm, hər şeydən əvvəl dadlı qida vasitəsi olmaqla sənayə üçün qiymətli xammaldır. Üzüm giləsinin tərkibində 16-25 faizdən çox şəkər (qlükoza və fruktoza), habelə çoxlu üzvi və mineral maddələr, vitaminlər vardır. Bundan başqa, üzümün böyük müalicəvi əhəmiyyətini xüsusilə qeyd etməyə dəyər. Belə ki, üzümün tərkibindəki şəkər nisbətən asanlıqla mənimsənildiyi üçün o, əzələ sistemi, xüsusən ürək-damar sisteminin möhkəmlənməsi üçün faydalıdır. Üzüm bağırısaqda və qara ciyərdə toplanan zəhərli maddələri zərərsizləşdirir, qanda sidik cövhərini

azaldır və orqanizmdə duzların toplanmasının qarşısını alır.

Hesablamalar göstərir ki, bir kiloqram üzümdə orta hesabla 700-1200 kalori vardır ki, bu da insanın gündəlik kalori rasionunun 30 faizi deməkdir. Üzüməndən kompot, mürəbbə, marinad, doşab, kişmiş və s. hazırlanması da çox geniş yayılmışdır. Azərbaycanda üzümün yarpağından və oduncağından da çox istifadə edilir. İqtisadi potensial imkanları baxımından isə üzümçülük, respublikanın xalq təsərrüfatı kompleksində əsas yerlərdən birini

tuttur.

Bununla belə, üzümçülük və şərabçılığın daha müterəqqi üsullarla genişləndirilməsində bir çox amilləri nəzərə almaq zərurəti ortaya çıxır. Hazırda bölgələrdə yeni üzümlüklər salınır, şərabçılıq məhsulları istehsalı artırılır. Alimlərimiz Azərbaycan şərabını yüksək qiymətləndirirlər. Yaxşı olardı ki, vaxtilə beynəlxalq sərgilərdə, dequsta-

siyalarda yüksək mükafata layiq görülmən Azərbaycan şərabları və konyaklarının istehsalına üstünlük verilsin, bununla da xaricdən gətirilən keyfiyyətsiz şərab idxalının xüsusi çəkisi azaldılsın.

Üzümçülüynün tinglik bazasının inkişafı, məhsuldar sortların təbii-iqtisadi zonalar üzrə düzgün seçilib rayonlaşdırılması ilə bir tərəfdən əkinlərdə sort qarışıqlığının qarşısı alınar, digər tərəfdən də aqrotexniki tədbirlərin daha səmərəli təşkilinə, habelə şərab istehsalında yüksək keyfiyyətli məhsul əldə etmək üçün əlverişli şərait yaranmış

rın tələblərinə uyğunlaşdırmaq asanlaşdır.

Bu gün aqrar sahənin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə dövlət böyük önəm verir. Ölkə Prezidentinin çoxsaylı göstəriş və sərəncamlarına müvafiq üzüm bitkisinin becərilməsi ilə məşğul olan fermerlərin normal fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün onların maddi-texniki bazaları möhkəmləndirilir, kənd təsərrüfatı istehsalçıları ilə yanaşı, fermerlərə güzəştli kreditlər verilir, yanacaq və sürtkü materiallarının, demək olar, yarısı dövlət hesabına ödənilir.

Ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu strategiya çərçivəsində Azərbaycanda üzümçülüynün və onun emal sənayesinin müasir bazar iqtisadiyyatı səviyyəsində inkişaf etdirilməsi qarşıda mühüm bir vəzifə kimi qoyulmuşdur.

Məlumdur ki, hər hansı bitki növünün inkişafı üçün Azərbaycanın zəngin təbii-iqlim şəraitinin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Üzüm bitkisinin xəstəlik və zərərvericiləri də müxtəlif iqlim şəraitində eyni vaxtda öz təsirini göstərmir, yəni xəstəlik və zərərvericilər yerli şəraitdən asılı olaraq müxtəlif vaxtlarda baş verir. Odur ki, bunları nəzərə alaraq müvafiq aqrotexniki tədbirlərin səmərəli təşkili, kimyəvi, bioloji və s. mübarizə üsullarının ardıcıl və vaxtında aparılması texnologiyasının hazırlanıb həyata keçirilməsi alimlərin əsas vəzifələrindən hesab olunur. Demək olar ki, hər il yeni funqisidlərin tədqiqatı və təcrübədə müvafiq sınağı keçirilir, ən səmərəli variantları seçilib istehsalata təqdim edilir. İnstitut əməkdaşlarının son iki ildə üzüm bitkisinin ən qorxulu xəstəliyi olan "Oidium"-a qarşı "Kollis" preparatının sınağı barədə institutun təcrübə sahəsində apardıqları elmi-tədqiqat işləri müsbət

olmuşdur.

nəticələr vermişdir. Məlum olmuşdur ki, bu preparat həm nisbətən ucuz başa gəldiyinə və həm də yüksək effektivinə görə təsərrüfatlar üçün daha faydalıdır.

Azərbaycanda kənd təsərrüfatının ümumi yüksəlişinə nail olmaq üzümçülüynün üstün inkişafına nail olmadan mümkün deyildir. Üzümçülüynün inkişafı sayəsində ildən-ilə artan ümumi gəliri heç bir başqa sahələrdə, hətta pambıqçılıq və heyvandarlıq sahələrində belə, əldə etmək mümkün deyildir. Məhz üzümçülükdə olan potensial imkanları qabaqcıl duyan böyük öndərimiz Heydər Əliyevin kənd təsərrüfatı sahəsində vaxtilə həyata keçirdiyi strategiyası bu gün başqa sahələrlə yanaşı, aqrar sahədə də Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla inkişaf etdirilir.

Bu yaxınlarda kənd təsərrüfatı naziri Heydər Əsədov AzETÜŞİ-nin əməkdaşları ilə görüşə gəlmiş, institutun mövcud vəziyyəti ilə yerində tanış olmuş, elmi-tədqiqat işlərinin gedişi ilə maraqlanmış və institutda üzümçülük və şərabçılıq sahəsində mövcud problemlərin aradan qaldırılması üçün zəruri tədbirlərin görülməyini bildirmişdir.

Şübhə etmirik ki, respublika kənd təsərrüfatı sahəsinin yeni qaydada idarə edildiyi hazırkı bir vaxtda aidiyyəti orqanlar tərəfindən Respublika Üzümçülük və Şərabçılıq İnstitutunun daha səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün müvafiq elmi potensialın yaradılması diqqətdən kənar qalmayacaqdır.

Tariyel PƏNAHOV,
AzETÜŞ İnstitutunun direktoru,
texnika üzrə fəlsəfə doktoru,
Beynəlxalq Üzümçülük-Şərabçılıq Akademiyasının həqiqi üzvü.

Rəhman VERDİYEYEV,
iqtisad elmləri namizədi, dosent.